

Lesy v národním parku mění svou tvář (Jan Drozd)

Les není neměnná věc, tak jak se mění tvář člověka, tak se mění tvář lesa. Zvykli jsme si vnímat les jako více méně statickou věc. Za dobu našeho života les trochu poporoste, ale většina z nás jej ráda vnímá jako místo, které se nemění, kam rádi chodíme na houby, za jeho stínem, za relaxací, za prací. Les ale není vytesán z kamene, nebude to navěky ten vysokokmenný smrkový les s travičkou, kde rostou hříbky. Krajina a lesnatá krajina zvláště, je dynamická věc. Jedna generace lesa trvá 3 – 4 generace lidské, a proto člověk ze svého pohledu sklouzává k tomu vnímat les jako něco, co bylo před ním a mělo by být stejné i po něm. Tak jako člověk prodělává svůj vývoj a mění se (kde se mojí babičce zdálo o mobilním telefonu či internetu a moje děti jsou v jejich používání mnohem dál než já), mění se i les a má přirozenou snahu měnit se do té podoby, která je v souladu s okolními podmínkami tak, aby si sám zajistil co nejdélejší existenci, neboť tvář, kterou mu svou činností vtiskl člověk, dlouhou existenci nezaručuje.

V poslední době je ve společnosti rozšířena snaha najít viníka všech negativních jevů, najít někoho koho lze hnát k zodpovědnosti a za jeho špatné konání jej příkladně potrestat. Stejně tak jsou dnes pranýřováni lesníci za to, že nechali les sežrat kůrovcem, že jej nechali uschnout, že se o něj špatně starají. Ovšem lesníci pracují po několik generací s tím, co jim zanechali předci a jsou závislí na okolních podmínkách, zejména na počasí tak, jako zemědělci. A počasí se mění na celém světě. Rok 2018 byl ve střední Evropě extrémní z několika pohledů. Nastalo velké sucho, vály silné větry a u nás na severu Čech propukla kůrovcová kalamita, která se k nám blížila několik předchozích let ze všech stran. Pro kůrovce jsou to ideální podmínky, není mu zatěžko přemoci napůl uschlé stromy či vývraty. Dokáže využít této příležitosti, kdy je v lese smrku více, než by bylo v lese přirozeném, kdy jsou všechny stejně staré a se stejným uvadajícím lýkem, kdy je překrásné teplo, ve kterém se lze množit mnohem rychleji, než kdy jindy. A lesníci konají, musí konat rychle, všechny napadené stromy je třeba rychle pokácet, odkornit a odvézt z lesa pryč. Kůrovec je ale rychlejší. Kůrovce nesvazuje zákon o veřejných zakázkách, není omezen malou pracovní kapacitou, nemá těžkou hlavu z toho, kam všechno to suché dřevo, co za ním zůstane, přijde. Kůrovci je jedno, že na místech, kde ještě nedávno stál les, jsou nyní jen pařezy a vyprahlá půda. Má jen svou touhu množit se, aby zachoval svůj rod. Lidem však důsledky jeho přemnožení překáží, nechtějí se dívat na pařezy místo lesa, nechtějí se dívat na suché stromy, ale bohužel ne všem dochází, že zbavit se kůrovce nelze jinak, než pokácením a zpracováním napadených stromů. Anebo tak, že lidé začnou naslouchat potřebám lesa a budou jej pěstovat dle jeho pravidel, anebo jej nechají zcela na pokoji, ať si dělá, co sám uzná za vhodné.

Co je tedy lepší? Pařezy? Nebo stojící suchý les?

A je to sice suchý les, ale není mrtvý! Říká se „pro stromy nevidět les“. Ano na první pohled vidíme stromy, na ten druhý vidíme to co je pod nimi (byliny, keře, houby) a mezi nimi (zvěř). Ale mnoho lidí vůbec nevidí to, co je pod zemí. Představte si, že stejné množství hmoty co je nad zemí, je i pod zemí. Objem kořenů je stejný jako nadzemní část rostlin i stromů. Tyto kořeny žijí v symbióze s houbami a lišejníky či mechy, akorát ten svět pod zemí má mnohem jemnější strukturu. A teď pozor, přijde sci-fi, je vědecky dokázáno, že stromy, byliny, houby spolu komunikují! Skrze kořeny pospojované houbovými vlákny, skrze tuto podzemní síť, podzemní internet. Nechá-li lesník stát suché stromy, které stále kryjí půdu, kořeny a houbová vlákna neumírají (alespoň ne tak rychle jako na holině s pařezy), jsou živé a připraveny živit další generaci lesa, nejsou přerušena „nervová“ propojení, a kořenový systém je tak funkční pro spojování, podporu nových stromů, zadržování vody, zabraňování erozi. Vykácíme-li stromy, zničíme většinu kořenů skrze transpiraci přes pařezy, odkryjeme tak půdu a pak vysychají nejen kořeny, ale i houby a lišejníky.

A jsme oklikou zpátky. Co je lepší pařezy, nebo suchý les? Myslím, že odpověď je snadná. Pravda, suchý les v nás evokuje představu smrti, něčeho velmi neblahého, ale zkusme pohlédnout na plochu požářiště u Jetřichovic z roku 2006. Po pár letech se tam zvedl nový silný zelený les, bez přičinění člověka. Les se svého místa jen tak lehce nevzdá a nepotřebuje být spoutáván do představ člověka.

Určitě se teď musíte ptát, proč lesníci tedy v národním parku stromy kácí, proč udělali pod Pravčickou bránou rozsáhlé holiny, když to lesu nedělá dobře, proč celou tu předchozí dlouhou dobu v lese smrky káceli a investovali do lesa nemalé finanční prostředky, když je lepší nechat les lesem, nechat přírodu být samu sebou. Odpovím postupně a trochu ze široka. Les na území nynějšího národního parku byl po dlouhá staletí lesem hospodářským a tehdejšími vlastníky sloužil zejména k produkci dřeva. Proto byly na lesní půdě sázeny dobře zpracovatelné stromy s dlouhým rovným kmenem a to hlavně smrky. Smrky, které svým naturelem patří do hor, neboť mají značné nároky na chlad a dostatečné množství vláhy. To také odpovídá tomu, že smrky mají povrchové kořeny, protože na horách nikdy nemusely dolovat vodu z hlubších vrstev půdy. Člověk je pak přenesl i do nížin, kde dokud byl dostatek vláhy, prosperovaly. Lesníci národního parku věděli, že smrky do zdejších lesů nepatří, a proto se po celou dobu snažili jejich zastoupení snížit a vysázet místo nich dřeviny, které jsou ve zdejších lesích domácí. Šlo a nadále jde hlavně o buky a jedle. Smrkové lesy v Českém Švýcarsku před sto lety postihla podobná kalamita jako ty dnešní, tehdy se přemnožil motýl zvaný Bekyně mniška, jehož housenky se pasou na jehlicích smrků a borovic. Před sto lety však lesníci opět na holá místa vysázeli smrky, mniška už nebyla a tak se smrkům opět dařilo až do dnešních dní. Smrkové lesy jsou tedy všechny zhruba stejně staré. Jsou stoleté a jejich lýko, které je v tomto věku již dostatečně silné, dokáže poskytnout prostor pro rozvoj kůrovce, jelikož do silného lýka se pohodlně vejde, na rozdíl od smrků mladších se slabým lýkem. Nastalé sucho smrky významně oslabilo a ty se již nejsou schopny úspěšně bránit útokům kůrovce. Na území národního parku v jeho zásahových zónách platí lesní zákon stejně jako pro ostatní vlastníky lesa a tak v domnění, že boj s kůrovcem vyhrají, lesníci smrky káceli. Káceli všechny napadené stromy a za nimi vznikaly holé paseky. Jak se paseky zvětšovaly, začalo lesníkům docházet, že to není správná cesta, že bude trvat hodně dlouho, než na holých místech opět dokážou vysázet a úspěšně vypěstovat nový les. Nastalé dilema, zda všechny smrky vykácet nebo je nechat stát, vyřešili tak, že se rozhodli zvolit cestu, která zajistí lesu jeho přirozenost dříve a dle jeho pravidel. Rozhodli se tedy, že nebudou za každou cenu všechny stromy kácet, protože vědí, že pod suchými stromy vznikne nový les dříve a bude silnější a odolnější, než ten, který by tam člověk uměle vypěstoval.

Co říci závěrem? Snad jen, že zbytečně ztrácíme čas, energii vymyšlení způsobu jak tuto kalamitu zastavit a utrácíme peníze na boj s kůrovcem. Boj, který za současného sucha nelze vyhrát. Je na čase si uvědomit, že člověk udělal chyby, změnil les ku své potřebě a les si teď bere zpět, co mu člověk vzal. Svou přirozenost! A ukazuje nám, že je silnější, že má svou moudrost. Je na čase brát skutečnost s gradací kůrovce jako ohromnou příležitost. Příležitost naučit se žít s lesem a přestat mít snahu ho řídit a využívat. Lze jej užívat, nikoliv však využívat. My lidé jsme součástí přírody a měli bychom s ní souznít a nikoliv ji řídit. Je to, myslím, pro člověka velká lekce.